

УДК [811.161.2+811.111]:81'373.222

Тішечкіна К. В.

НАЗВИ ТВАРИН В УКРАЇНОМОВНИХ ТА АНГЛОМОВНИХ СЛОВНИКАХ

Статтю присвячено дослідженню сільськогосподарської термінології. Розглянуто поняття "термін" та проаналізовано лексико-семантичні особливості деяких термінів назв тварин (ангора, байбак, баран, бик) за допомогою словників української та англійської мов.

Ключові слова: термін, термінологія, тварина, словник.

Статья посвящена изучению сельскохозяйственной терминологии. Рассмотрено понятие "термин" и проанализировано лексико-семантические особенности некоторых терминов названий животных (ангора, сурок, баран, бык) с помощью словарей украинского и английского языков.

Ключевые слова: термин, терминология, животное, словарь.

The article deals with some agriculture terminology. Concept "term" is considered. Lexical peculiarities of some animal terms (angora, marmot, woodchuck, sheep, ram, bull, ox) are analyzed with used Ukrainian and English dictionaries.

Key words: term, terminology, animal, dictionary.

Передовий досвід розвитку сільського господарства зарубіжних країн представляє великий інтерес для нашої країни. Між тим, для його використання недостатньо володіти англійською мовою. Потрібно ще знання спеціальної термінології.

Зміст терміна можна представити як спеціальне стилістично обмежене лексичне значення слова. За визначенням Л. С. Бархударова, термін – це "слово чи словосполучення, пов'язане з поняттям, що належить якійсь галузі знань або діяльності" [5, с. 9].

А. Н. Шукін відзначає, що на відміну від загальноживаних слів терміни, як правило, однозначні, їм не властива експресія. Одні терміни втратили суто спеціальний характер і широко увійшли в різні стилі мови, інші зберігають вузькоспеціальне вживання [4, с. 310].

Серед сільськогосподарських термінів можна виокремити такі тематичні групи:

1. Техніка, знаряддя праці.
2. Приміщення.
3. Працівники.
4. Назви тварин і рослин.
5. Хвороби рослин і тварин.
6. Найменування, які стосуються розмноження тварин.
7. Способи обробітку землі.
8. Процеси, що стосуються розведення тварин та їх утримання.

Мета нашої роботи – проаналізувати лексико-семантичні особливості деяких термінів назв тварин в українській та англійській мовах.

Джерелами дослідження послужили дані 5 словників української, англійської та російської мов.

У статті розглядаються такі назви тварин і похідні від них: ангора, байбак, баран, бик.

Згідно з досліджуваними джерелами, серед вищезазначених назв і похідних від них лише прикметники *ангорський та баранячий повністю зберігають лексичне значення в українській та англійській мовах:*

ангорський (СУМ 1, 45) – прикм. до ангора;

ангорський (CORD, 6) – *adj* angora;

баранячий (СУМ 1, 104) – 1) прикм. до баран; 2) такий, як у барана;

баранячий (Ling.; CORD, 11) – 1) (що стосується барана) sheep's; 2) (про хутро) sheepskin; 3) (про м'ясо) mutton;

sheepskin (DCO; APCXC, 677; MED, 1308) – the skin of a sheep with the wool still on it.

Інші досліджувані лексеми частково відрізняються. Так, англомовні джерела розглядають іменник *ангора* не лише як назву порід, а й як шерсть, виготовлену з волосся ангорських кіз і кролів:

ангора, ангори (СУМ 1, 45) – порода кролів, кіз, котів із довгою м'якою шерстю;

angora (APCXC, 39) – 1) ангорська порода пухових кролів; 2) ангорська порода кіз шерстного напрямку;

angora (MED, 46) – *noun* 1) a type of goat, rabbit, or cat that has long soft hair; 2) soft wool made from the hair of an angora goat or rabbit.

Українська синонімічна пара *бабак / байбак* має лише одне лексичне значення. Під час перекладу з'являється вторинне значення, переносне (ледар):

бабак, байбак (СУМ 1, 75) – великий гризун, товстий і незграбний, що живе в степу в норах; з ранньої осені до весни впадає в сплячку; цінний своїм хутром і шкірою;

бабак (Ling.) – (steppe) marmot; (лісовий) woodchuck; *амер.* woodchuck;

woodchuck (DCO) – a small animal with short legs and rough, reddish brown fur which lives in North America;

байбак (Ling.) – 1) *зоол.*, див. бабак; 2) (ледач) lazybones, sluggard, one leading a solitary (lazy) life;

marmot (CORD, 414; MED, 876) – a small brown animal that lives underground in northern countries and sleeps during the winter;

woodchuck (MED, 1654) – a groundhog;

бабаковий, байбаковий (СУМ 1, 75) – прикм. до бабак, байбак.

Лексема *баран* має декілька значень як в українській, так і в англійській мовах:

баран (СУМ 1, 103) – 1) самець вівці; 2) дика травоядна тварина з довгою шерстю і вигнутими рогами, що живе у відкритій гірській місцевості; 3) *перен.* про нерозумну, слабодуху людину; 4) *розм.* гребінь за мету крижини;

баран (Ling.) – 1) ram; stag; (як назва породи) sheep; 2) (дурень) fool, simpleton, ass;

баран (CORD, 11) – ram, (wild) sheep;

sheep (DCO) – a farm animal with thick wool, that eats grass and is kept for its wool, skin and meat sheep;

sheep (APCXC, 676) – 1) вівця, баран; 2) овеча шкура;

sheep (MED, 1308) – 1) an animal kept by farmers its wool or meat. The male sheep is called a *ram* and female sheep is called a *ewe*. A young sheep is called a *lamb*. Meat from a young sheep is called lamb and from an older sheep is called *mutton*. 2) *informal* someone who does the same as everyone else without thinking about it;

ram (APCXC, 613) – баран;

ram (MED, 1165) – *noun* 1) a mail sheep. A female sheep is called a *ewe*; 2) a battering ram; 3) a part of a machine that pushes something into a position by hitting it with great force;

stag (DCO) – (plural stags or stag) an adult male deer;

ewe (DCO; MED, 475) – a female sheep, especially an adult one;

mutton (DCO; MED, 936) – the meat from an adult sheep eaten as food.

Отже, спільними для обох мов є визначення лексеми *баран* як сільськогосподарської тварини, а переносне значення стосується нерозумної людини. Проте англомовні джерела розглядають вище зазначене слово і як частину механізму, яка штовхає щось із великою силою. У деяких словниках англійської мови знаходимо омонімічне дієслово до іменника *ram*, якому також властива полісемія:

ram (DCO) – verb to hit or push something with force;

ram (MED, 1165) – *verb* 1) if a vehicle or boat rams something, it hits it very hard, usually when it is moving fast; 2) to push something into a place with great force; 3) in football and similar sports, to kick or hit the ball very hard and score a goal.

Зменшено-пестливе значення лексеми *баран* не притаманно англійській лексикографії. Під час перекладу його семантика змінюється і переважно позбавляється емоційного забарвлення:

баранець (СУМ 1, 104) – зменш.-пестл. до баран;

баранець (Ling.) – 1) див. баранчик 1; 2) *мн.*, (на морі) white horses, caps of the sea; (хмарки) fleece, fleecy clouds; 3) баранець малий бот. – hog-succory;

баранчик (СУМ 1, 104) – зменш.-пестл. до баран;

баранчик (Ling.) – 1) lamb, young ram; 2) *тех.* thumb screw, wing nut; 3) (птаха) snipe, wing-nut;

lamb (DCO) – a young sheep, or the flesh of a young sheep eaten as meat;

lamb (APCXC, 438; CORD, 475) – ягня;

lamb (MED, 796) – *noun* 1) a young sheep; the meat from young sheep; 2) Br E spoken used for talking to or about someone in a kind way, especially a small child; verb if a sheep lambs, it gives birth to a lamb – lambing noun.

Значення іменника *бик* в українській та англійській мовах частково збігається. Проте кожній мові притаманні свої особливості:

бик (СУМ 1, 165) – 1) велика свійська рогата тварина; самець корови; 2) назва робочої тварини; віл; 3) *мн.* бики. Назва підроддини великих жуйних ссавців, до якої належать тур, бізон, зубр та ін.;

бик (Ling.) – 1) (тварина) bull; ox; stag; 2) (моста) pier (of a bridge), bridge pier;

бик (CORD, 27) – 1) bull, ox; робочий бик – draught ox; 2) male (of certain horned animals); оленевий бик – stag;

bull (DCO) – a male cow, or the male of particular animals such as the elephant or the whale;

bull (APCXC, 116) – 1) бик; покривати биком; бичачий; 2) *pl* бичатина;

bull (MED, 177) – *noun* 1) an adult male of the cattle family; an adult male cow; 2) *business* someone who expects the price of shares to rise and may buy them so they can sell them later at a profit; 3) an official statement from a pope; 4) the circle in the centre of a target that you try to hit in the sport of shooting or archery or in the game of darts; 5) *mainly Am E informal* something someone says that is stupid or not true: nonsense, bullshit;

ox (DCO) – a bull (= male cow) which has had its reproductive organs removed, used in the past for pulling loads on farms, or, more generally, any adult of the cattle family;

ox (APCXC, 534) – віл (кастрований бик, якому більше ніж три роки);

ox (MED, 1017) – *noun* 1) a bull that has had its testicles removed; 2) a large type of cow used on farms for pulling or carrying things.

Український іменник *бик* має два англійських відповідники (*bull* та *ox*), але в першому випадку мова іде про самця корови, а в другому – про кастрованого бика чи велику корову/бика, яких використовували на фермах як тяглову силу.

Похідні лексеми від слова *бик* зафіксовані з деякими відмінностями у значеннях в українській та англійській лексикографії:

бичачий (СУМ 1, 171) – прикм. до бик;

бичачий (Ling.; APCXC, 103) – bovine;

бичачий (CORD, 27) – *adj* of bull, of ox; бичача шкіра – oxhide;

bovine (DCO) – 1) specialized connected with cows; 2) slow or stupid in a way that a cow is thought to be;

bovine (MED, 156) – *adj* 1) technical affecting or relating to cows; 2) offensive someone who is bovine is large, moves slowly, and seems rather stupid;

биччок (СУМ 1, 171) – зменш.-пестл. до бичок;

бичок (СУМ 1, 172) – 1) зменш. до бик; 2) *розм.* недокурок цигарки; 3) *діал.* лежак на горищі для виходу диму;

бичок (CORD, 27) – 1) steer; 2) goby; 3) cigarette butt;

steer (APCXC, 720) – 1) бичок-кастрат (віком від шести місяців до двох років, кастрований до початку статевої зрілості); 2) шкіра бичка-кастрата; 3) управління;

steer (MED, 1404) – *noun* a young male cow that has had its sex organs removed;

бичисько (СУМ 1, 171) – збільш. до бик.

Як бачимо з наведених прикладів, слова з емоційним забарвленням не фіксуються запропонованими словниками англійської мови. Але терміни сільського господарства в обох мовах володіють широким колом сполучуваності. Вони вживаються не тільки в сільськогосподарській літературі, а також і в художній. Дослідження цієї тематики, на нашу думку, потребує подальшого розгляду.

Література:

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод: Вопросы общей и частной теории перевода / Л. С. Бархударов. – М. : Международные отношения, 1975. – 240 с.

2. Симоненко Л. Українська наукова термінологія: стан та перспективи розвитку / Людмила Симоненко // Українська термінологія і сучасність : [збірник наукових праць]. – К. : КНЕУ, 2001. – Вип. IV. – С. 3–8.

3. Панько Т. І. Українське термінознавство : [підручник] / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Львів : Світ, 1994. – 216 с.

4. Щукин А. Н. Обучение иностранным языкам. Теория и практика / А. Н. Щукин. – М. : Филоматис, 2010. – 480 с.

Список скорочень використаних джерел:

APCXC – Англо-русский сельскохозяйственный словарь / [под ред. В. Г. Козловского, Н. Г. Ракипова]. – М. : Рус. яз., 1983. – 880 с.

СУМ – Словник української мови : [в 11 т.]. – К. : Наукова думка., 1970. – Т. I. – 800 с.

CORD – Concise Oxford Russian Dictionary. – Oxford University Press, 1998. – 1007 p.

DCO – <http://dictionary.cambridge.org>.

Ling. – <http://www.lingvo.ua/ru>.

MED – Macmillan English Dictionary : for advanced learners. – Oxford, 2006. – 1692 p.